

Strategia
2023-2027

YHDESSÄ
ÄLYKKÄÄSTI

LEADER

Oulujärvi

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin.

Sisällys

1. Johdannoksi	2
1.1 Tavoittelemme lumovoimaloikkaa!	2
1.2 Roolimme.....	2
2. Valmistelimme yhdessä, isolla porukalla	2
3. Alueemme	3
3.1 Tällaista meillä on	3
3.2 Tästä lähdemme liikkeelle.....	6
4. Näihin etsimme ratkaisuja	9
4.1 Kehittämisen kärjet ja läpileikkaavat teemat.....	10
4.2 Rajauksia	11
5. Näihin panostamme	11
5.1 Viihtyisä elinympäristö, ilmastoviisaat ratkaisut	11
5.2 Elinvoimaa luonnosta.....	12
5.3 Hyvää elämää yhteisöissä	13
5.4 Sujuva arki toimivilla palveluilla	15
5.5 Tavoitteitamme numeroina	16
5.6 Toteutuksesta	16
6. Suunnitelma rahoituksesta	17
7. Näin toimimme	18
7.1 Aktivoimme monipuolisesti	18
7.2 Teemme yhteistyötä ja verkostoidumme	19
7.3 Viestimme monella tavalla.....	19
7.4 Hoidamme hallinnon laadukkaasti.....	20
7.5 Seuraamme ja arvioimme	20

1. Johdannoksi

Oulujärvi Leader ry on tehnyt pitkäjänteistä maaseudun kehittämistyötä Leader -ryhmänä jo vuodesta 1997 saakka. Tällä Yhdessä älykkäästi -strategialla linjataan toimintaa vuosille 2023 – 2027. Nimensä mukaisesti strategialla halutaan kannustaa eri toimijoita yhdessä pohtimaan ja luomaan alueelle parhaiten sopivia ratkaisuja. Älykkäitä ratkaisuja ja sopeutumista tarvitaan kaikissa muutoksissa, joita aiheutuu kiihtyvään tahtiin niin eri kehityssuuntien edetessä kuin äkillisten tapahtumien sattuessa.

Strategian laatimiseen on eri tavoin osallistunut lähes 1 200 henkilöä. Vahvasti paikallisten vahvuuksien ja löydettyjen mahdollisuuksien hyödyntämiseen paneutuvalla strategialla on neljä painopistettä: Elinvoimaa luonnosta, Hyvää elämää yhteisöissä, Sujuva arki toimivilla palveluilla sekä Viihtyisä elinympäristö, ilmastoviisaat ratkaisut. Näistä viimeksi mainitun Leader -hallitus on todennut tärkeimmäksi, joten sitä toteuttaviin hankkeisiin suunnataan eniten varoja.

Läpileikkaavina teemoina jatkuvat edelliseltä kaudelta yhteistyö, osaamisen kasvattaminen ja innovatiivisuus. Niiden rinnalle tulevat uudella kaudella digitaalisuus ja ilmastonmuutos.

Strategiassa keskitytään asioihin, joihin voi vaikuttaa paikallisella toiminnalla. Toteuttamisella pyritään erityisesti uuden taloudellisen toiminnan käynnistymiseen, yhteisöllisyyden vahvistamiseen, ympäristön huomioonottamiseen kaikessa toiminnassa sekä palvelujen sovittamiseen muuttuvaan toimintaympäristöön. Tavoitteena on huomattava arvon, arvostuksen ja kiinnostavuuden korottaminen kaikessa, mitä alueella on tarjottavanaan: tuotteissa, palveluissa, toiminnassa, paikoissa ja kohteissa.

Toteuttamisessa hyödynnetään kaikkia CAP27-suunnitelman Leader -ryhmien käytettävissä olevia rahoitusvälineitä. Lähiruokaan ja vesiympäristöön liittyvien aiheiden kanssa sovitetaan yhteen EMKVR -tukimuotoja Oulujärvi Leaderin hallinnoidessa myös Kainuun ja Koillismaan Kalaleader -ryhmää. Monirahastoista toimintaa on tarkoitus laajentaa erityisesti nuoriin ja ympäristöön kohdistuvissa toimissa.

1.1 Tavoittelemme lumovoimaloikkaa!

Tavoitteena on korottaa alueen veto- ja pitovoima lumovoimaksi. Keskiössä on ihmisten ja ympäristön hyvinvoinnin lisääminen kestäväällä yritystoiminnalla, hyväksyvällä yhteisöllisyydellä ja pitämällä huolta luonnosta. Tähän tarvitaan yhteistyötä, rohkeita ratkaisuja, älykästä uudistumista ja paikallisten resurssien viisasta hyödyntämistä.

1.2 Roolimme

Rahoittamisen lisäksi Oulujärvi Leader aktivoi, innostaa, hoksauttaa ja mahdollistaa. Verkotamme ja verkostoidumme, tartumme teemoihin, jotka herättävät kiinnostusta tai voivat käynnistää uutta maaseudulla. Olemme kannustava ja tukeva kumppani, joka haluaa varmistaa, että paikalliset toimijat onnistuvat kehittämistoimissaan. Toimimme aktiivisena aluekehittäjänä eri työryhmien jäsenenä, suurten hankkeiden kumppanina ja tarvittaessa hanketoteuttajana.

2. Valmistelimme yhdessä, isolla porukalla

Monipuoliset valmistelutoimet alkoivat vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien keräämisellä kyselyillä ja tilaisuuksissa sekä laittamalla niitä tärkeysjärjestykseen Minun kuntani -illoissa. Seuraavaksi syvennettiin SWOT-analyysin osien näkymistä ja merkitystä alueella. Jatkossa kartoitettiin tarpeita ja tulevaisuusnäkemyksiä yhdistäen niitä SWOT-analyysiin. Aineiston kertyessä alkoi erottua useimmin esiin nousevia asioita ja hahmottua kokonaisuuksia, joiden pohjalta Leader-hallitus päätti painopisteet ja loi vision. Valmistelu jatkui valittuihin painopisteisiin liittyvillä teemaseminaareilla, niiden yhteydessä toteutetuilla työpajoilla, tulevaisuuskyseilyillä ja muilla toimilla, joissa tarkennettiin ja täydennettiin painopisteiden tavoitteet ja sisältö.

Valmisteluun osallistui 1 193 henkilöä, joista nuoria 432. Osallistamista tehtiin monin eri tavoin itse ja yhdessä muiden kanssa: mielikuvapaja, Minun kuntani -työpajat kuntien kanssa, Iloa ja hyötyä vesistöistä-työpaja, verkko- ja Facebook -kyselyt, nuorille kyselyt ja tapahtumat nuorisovaltuustojen kanssa sekä Mitä sä haluat -pakohuoneet, yhdistystilaisuudet, Miten Kainuu kohtaa ilmastonmuutoksen-työpaja Kainuun Liiton ja ELYn kanssa, yrittäjäwebinaari työpajoineen ProAgrian kanssa, Älykkäät maaseudut-tilaisuus ELYn,

Elävä Kainuu Leaderin ja Maaseutuverkoston kanssa, ulkoinen arviointi, Oulujärvi Leaderin kuntaviikot teemaseminaareineen, työpajoineen ja kyläiltoineen, maahanmuuttajahaastattelut jne. Valmistelua haluttiin tehdä myös paikallisina läsnäolotilaisuuksina, vaikka koronapandemia vaikutti osallistujamääriin. Hallitus teki valmistelua kokouksissaan ja omilla sekä Elävä Kainuu Leaderin kanssa yhteisillä strategiapäivillä. Nuoriso Leader-ryhmän nuorilla oli oma ideapäivänsä. Valmisteluun osallistujissa oli edustettuna laajasti eri yhdistyksiä, yrittäjiä, kuntia ja muita sidosryhmiä, koko- ja osa-aikaisia asukkaita sekä paikallisia asiantuntijoita. Aiempien kausien valmisteluissa oli mukana vain vähän nuoria. Nuorten vahva osuus oli tällä kertaa uutta, samoin maahanmuuttajien osallistaminen. Kahdessa tilaisuudessa saatiin näkemyksiä pääasiassa alueen ulkopuolisilta tahoilta.

3. Alueemme

3.1 Tällaista meillä on

Neljä kuntaa, vettä ja vaaroja

Alue koostuu neljästä kunnasta, joista Paltamo, Puolanka ja Kajaani kuuluvat Kainuuseen ja Vaala Pohjois-Pohjanmaahan. Vaala on osa Rokua Geopark-alueita ja saaristo-osakunta; sisävesien viidenneksi suurin saari Manamansalo on Vaalassa.

Alueen pinta-ala on kooltaan 7 766 km², josta vesipinta-ala on 1 249 km². Suurimman osan vesipinta-alasta muodostaa Suomen viidenneksi suurin järvi, Oulujärvi, josta löytyy koko maan suurin järvenselkä ja 667 saarta. Kajaani, Paltamo ja Vaala ympäröivät Oulujärveä. Vaalan pinta-alasta peräti 26 % on vettä, Paltamosta ja Kajaanista 19 %. Puolanka täydentää maisemia korkeammilla vaaroilla, joista kolmen huippu on yli 370 metriä.

Kajaanin kaupungin keskusta rajataan tukialueen ulkopuolelle Kainuun ELY-keskuksen ja Leaderin välisessä yhteistyösopimuksessa esitettävällä tavalla.

Väestö ikääntyy, mutta nuoret huomioidaan ja mökkiläiset elävöittävät

Väestön kehitys alueella on pitkään ollut negatiivinen. Tältä ei ole säästynyt edes maakunnan keskustaajunki Kajaani. Koronapandemia toi kuitenkin poikkeusvuoden pienen muuttovoiton muodossa. Paitsi vähenee, väki myös vanhenee yli 65 -vuotiaiden osuuden kasvaessa koko ajan. Heitä on lähes neljä prosenttia enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Tilannetta parantaa Kajaani. Muissa kunnissa ikääntyneen väestön osuus on huomattavasti koko maata suurempi ja työikäisten sekä alle 15 -vuotiaiden osuus vastaavasti keskimääräistä alhaisempi. Vuoden 2019 lopussa alueen väestöstä noin 26 % oli yli 65-vuotiaita, vajaa 10 vuotta aiemmin vuonna 2010 heidän osuutensa oli vielä 19 %. Alueen väestöllinen huoltosuhde on keskimääräistä korkeampi.

Perheenperustamisikäisistä 20 – 44 -vuotiaista asukkaista naisia on noin 85 % samanikäisten miesten määrästä. Tämä yhdessä ikärakenteen kanssa aiheuttaa sen, että kuolleiden määrä on huomattavasti syntyneitä suurempi. Vaikka lasten ja nuorten määrä on vähentynyt, kaikissa kunnissa on saatu vielä säilytettyä oma lukio. Kunnat ovat satsanneet nuorempiin ikäluokkiin muutenkin, esimerkiksi uusilla koulu- ja päiväkotirakennuksilla tai maksuttomalla varhaiskasvatuksella. Lapsiperheiden hyvät palvelut ja edulliset harrastusmahdollisuudet ovat tärkeitä arkielämää helpottavia houkuttimia uusien asukkaiden saamiseksi.

Ikärakenne vaikuttaa myös työvoiman saatavuuteen. Kainuu on aiemmin pitkään ollut vaikeaa työttömyysaluetta. Vaikka työttömyyttä on edelleen, työttömyysaste on laskenut huomattavasti ja työvoimapolusta on tullut yhä useammin este yritysten kehittämiselle ja kasvulle.

Vapaa-ajan asutuksella on alueelle suuri merkitys: se tuo ulkopuolista rahaa, työllistää, pitää osaltaan yllä vakituisten asukkaiden tarvitsemia palveluja, lisää tapahtumien kävijämäärää, tuo lisää talkooväkeä ja uutta osaamista yhdistystoimintaan. Puolangalla ja Vaalassa vapaa-ajan asuntojen määrä jopa ylittää vakituiset asunnot. Runsaan osa-aika-asumisen vuoksi alueella tarvitaan ja on mahdollista ylläpitää laajempaa palveluverkkoa kuin vakituinen asukasmäärä edellyttää.

Kunta	Vakituiset asunnot	Vapaa-ajan asunnot	Väestöllinen huoltosuhte 2021 (koko maa 62,4)	Työttömien osuus työvoimasta 2/2022
Kajaani	*18 683	1 787	66,1	9,1
Paltamo	1 606	1 328	86,9	11,8
Puolanka	1 330	1 610	100,2	16,3
Vaala	1 531	1 726	96,8	14,2
Yhteensä	23 150	6 451		

*Sisältää myös sisemmän kaupunkialueen, jonka asuntojen määrä ei ole tilastoista eroteltavissa.

Kunta	Harvaan asuttu maaseutu	Ydinmaaseutu	Kaupunkien läheinen maaseutu	Kaupungin kehysalue	Ulompi kaupunkialue	Sisempi kaupunkialue	Yhteensä
Kajaani	1 577	2	2 115	3 068	13 799	15 756	36 317
Paltamo	832	1 902	491	0	0	0	3 225
Puolanka	2 485	0	0	0	0	0	2 485
Vaala	2 434	320	0	0	0	0	2 754
Yhteensä	7 328	2 224	2 606	3 068	13 799	15 756	44 781

Alueen asukkaat aluetyypeittäin. Tiedot ymparisto.fi, uusimmat tiedot 2019

Yhdistyksiä kylistä pessimisteihin

Jokaisessa kunnassa toimii useita aktiivisia kyläyhdistyksiä, mutta on myös kylä, joissa uhkana on toiminnan hiipuminen ja kylätalon ylläpidon käyminen liian raskaaksi. Yhteisöllinen aktiivisuus on suuntautunut enemmän harrastus- ja muihin tiettyyn aiheeseen keskittyviin yhdistyksiin sekä yhdistyksiä vapaamuotoisempaan 4. sektorin toimintaan. Yhdistysten toiminnassa paikallista näkyvyyttä laajempaa huomiota ja kävijöitä keräävät muun muassa Suomen Älykkäin kylä Vuolijoki, Suomen suurin vetouistelutapahtuma Kuhakunkku, Riihipiha -talonpoikaismuseumo, Eino Leino -talo, kesäteatterit, Puolangan Pessimistien toiminta ja Kassu Halonen -taidetalo. Keskenään erityyppisiä esimerkkejä 4. sektorin yhteisöllisyydestä ovat Vuottolahden retkiluistelurata sekä koronapandemian ja Ukrainan pakolaisten käynnistämät auttamisoperaatit.

Kunta	Kylät / kyläyhdistykset / kylätalot	Muut yhdistykset
Kajaani	46 / 21 / 11	768
Paltamo	16 / 11 / 5	101
Puolanka	11 / 11 / 2	121
Vaala	11 / 10 / 4	116
Yhteensä	84 / 53 / 22	1 106

Arvokkaita ja monipuolisia maisemia sekä Euroopan vanhinta kallioperää

Harva asutus tarkoittaa paljon luontoa: vettä, metsää, vaihtelevia maisemia ja monipuolisia luonnonvaroja. Alueella sijaitsee viisi valtakunnallisesti arvokasta maisema-alueita. Lisäksi alueen ulkopuolisista valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista osa Olvassuosta ulottuu Puolangalle ja osa Rokuanvaaran maisemista Vaalaan. Rokua Geopark -alue yltää Manamansaloon saakka, jossa Kiloniemen gneissikallio on Euroopan Unionin vanhinta kallioperää. Vaaramaisemia on hyödynnetty matkailussa Paljakassa Puolangalla ja Kivesvaaralla Paltamossa. Kivesvaara on valtakunnallinen Vuoden Retkipaikka 2014, Puolangan Hepoköngäs Vuoden Retkipaikka 2022. Manamansalo Vaalassa ja Ärjänsaari Kajaanissa ovat vetovoimaisia saarikohteita.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet	Kunta
Kainuun vaarakylät	Puolanka
Melalahden ja Vaarankylän kulttuurimaisemat	Paltamo
Manamansalon kulttuurimaisemat	Vaala
Paltaniemen kulttuurimaisema	Kajaani
Oulujärven rantaluhat	Kajaani

Hinkua päästövähennyksiin

Kajaania lukuun ottamatta kaikki kunnat ovat mukana ilmastonmuutoksen hillinnän Hinku-verkostossa ja sitoutuneet tavoittelemaan 80 %:n päästövähennystä vuoteen 2030 mennessä vuoden 2007 tasosta. Kuntien toimenpiteet toimivat esimerkkinä ja kannustimena yrityksille, yhdistyksille ja asukkaille ilmastotoimien tekemiseen. Oulujärvi Leaderin rahoittamat Maaseudun Sivustysliiton kolme hanketta ovat aktivoineet asukkaita ja yhdistyksiä arjen ilmastotekoihin ja ympäristöperinteiden elvyttämiseen sekä yrityksiä huomioimaan ilmastoviisaat toimet omassa liiketoiminnassaan.

Matkailua, palveluja ja alkutuotantoa sekä laajeneva valokuituverkko

Alueen yrityksistä lähes 83 % on 0 – 4 henkilön yrityksiä. Määrä on hieman kasvanut (11%) vuodesta 2010. Toimialoista suurin on yksityiset palvelut, 44 %. Alkutuotannon osuus on 25 %, jalostuksen 17 % ja julkisten palveluiden 14 %. Alkutuotantoon sisältyvät alueen 82 kaupallista kalastajaa.

Maataloudella on alueella edelleen suuri merkitys. Vaala on luomupeltojen suhteellisella pinta-alalla verrattuna Manner-Suomen suurin luomutuottajakunta. Puolangalla tuotetaan Kainuun suurimmat tilakohtaiset maitomäärät. Kuntien elinkeinostrategioissa kaikki neljä kuntaa panostavat matkailuun. Sen lisäksi Paltamo satsaa biotalouteen, Puolanka uusiutuvan energian tuotantoon ja maatalouteen, Vaala luomutuotantoon ja lähiruokaan sekä Kajaani teknologiaan ja luonnonvarojen jalostukseen.

Luonnosta saatavia raaka-aineita hyödynnetään elintarvikkeina, luonnonkosmetiikkana ja muina erikoistuotteina sekä pienimuotoisena puunjalostuksena, esimerkiksi pienesineinä ja -rakennuksina.

Alueella on hyvä retkeilyreitiverkosto ja maastopyöräilyreittejä on rakennettu tai rakenteilla kaikissa neljässä kunnassa. Reittivarustelussa on kuitenkin puutteita ja paikalliselle reittirakentamiselle vielä tarpeita. Oulujärveä ympäröivissä Kajaanissa, Paltamossa ja Vaalassa on melontakeskukset ja -reitit. Moottorikelkkailun pääurat on kunnostettu vuosina 2019 – 2021 koko Kainuussa. Vaalaan kunnostukset eivät ulottuneet, mutta tarvetta siihen on. Kansainvälistä matkailumarkkinointia tehdään Kainuun yhteisellä Arctic Lakeland -brändillä. Matkailukohteiden saavutettavuudessa on parannettavaa erityisesti ulkomaisten matkailijoiden osalta, koska lentoliikenteen jatkumisesta Kajaaniin ei ole varmuutta, eikä toivottu yöjuna vielä kulje. Paljakan osalta kansainvälisten markkinoiden kiinnostusta lisäämisessä auttavat brittiläisen investoinnin käynnistämät mittavat investoinnit ja kontaktit. Matkailun merkitys alueella jää tilastoissa osin piiloon, sillä huomattavassa osassa majoitusyrityksiä on alle 20 vuodepaikkaa, jolloin niitä ei rekisteröidä.

Yritystoiminnan ja palvelujen kehittäminen sekä lisääntyvä paikasta riippumaton työ edellyttävät toimivia laajakaistayhteyksiä. Puolanka ja Vaala ovat rakentaneet valokuituverkkoa jo lähes 10 vuotta sitten valtion tuella. Paltamon ja Kajaanin osalta ongelmana olivat Nopea laajakaista -hankkeessa korkeiksi määritellyt omarahoitussuodet. Oulujärvi Leader on osaltaan ollut ratkaisemassa tätä ongelmaa rahoittamalla kaksi valokuituverkon esiselvitystä, joilla saatiin liikkeelle ELY-rahoitteiset valokuidun rakentamishankkeet sekä kolmas esiselvitys, joka resurssisyistä sovittiin rahoitettavaksi ELY-keskuksen toimesta. Tärkeää perusinfra on myös vesihuolto, jossa on edelleen tarpeita Kainuun ELY-keskuksen mittavista panostuksista huolimatta.

Isoja investointeja myötätulessa

Alueelle on rakenteilla ja suunnitteilla mittavia elinvoimaa parantavia investointeja. Vaalaan rakennetaan uutta vankilaa, eri puolille aluetta on syntymässä useita tuulipuistoja, joista vuonna 2021 valmistunut Piiparinmäki on Suomen suurin, Paltamoon suunniteltu biotuotetehdas on saanut jo ympäristöluvan,

Kunta	Yritysten määrä 2021/Q1	Matkailun rekisteröidyt vuodepaikat 2/2022	Maa-tilat	Vajaakäyttöä olevat peltohehtaarit
Kajaani	1 758	857	91	**
Paltamo	199	.*	59	960**
Puolanka	175	86	52	750**
Vaala	185	234	96	2 000**
Yhteensä	2 317	vähintään 1 177	298	vähintään 3 710

*Paltamon vuodepaikkoja ei ole rekisteröity yritysten pienuuden tai tunnistettavuuden vuoksi.
** Kuntien antama arvio, Kajaanista ei arviota

Puolangan biokaasulaitos on paikallisesti merkittävä, Kajaanin Vuolijoella on tarkoitus käynnistää ilmeniitin tuotanto. Suurten alueella tai sen lähellä sijaitsevien yritysten kehittyminen vaikuttaa työllisyyteen, esim. Skoda Transtech Kajaanin Vuolijoella ja Terrafame Sotkamossa. Kajaanin uuden LUMI -supertietokoneenkin arvioidaan heijastuvan myös maaseutualueelle uusina asukkaina. Runsas tuulivoimarakentaminen on tuonut näkyviin ensimmäisiä kajastuksia vetytaloudesta; Etelä-Suomesta Ouluun ulottuva vetyputkilinja on suunnitteilla kulkemaan Vaalan kautta ja varastointipaikan sijoittuminen Vaalaan voi olla mahdollista. Oulujärvi Leader on rahoittanut Vaalan kunnalle hankkeen, jossa selvitetään sekä biokaasuntuotannon että vihreän vedyn valmistuksen mahdollisuuksia.

Koulutusta ja tutkimusta kumppaneina

Osaamisrakenteet ovat tärkeitä kehittämistekijöitä ja tuovat merkittävän panoksensa yritysten uudistumiselle. Kajaanissa toimivat Oulun yliopisto, Kajaanin ammattikorkeakoulu ja Kainuun ammattiopisto, Paltamossa on Luken toimipiste. Oulujärvi Leader on tehnyt yhteistyötä näiden kaikkien kanssa. AMK:n vahva panostus digitaalisuuteen ja pelialan ja konesaliosaamisen kasvattamiseen tuo alueelle opiskelijoita muualta sekä kasvattaa alueen osaamispääomaa. Maaseudun Sivistysliitto laajensi hanketoimintansa Kainuuseen Oulujärvi Leaderin alueelle sen aloitteesta kaudella 2014–2020.

3.2 Tästä lähdemme liikkeelle

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
<ul style="list-style-type: none"> • Luonto, luonnontuotteet ja luonnonvarat, ml. kalavarannot: elämyksiä ja puhtaita raaka-aineita • Luonnonläheinen, turvallinen ja avara elinympäristö • Tilaa, työpaikkoja ja yrittämisen mahdollisuuksia uusille asukkaille • Paljon valmista infraa: matkailukohteet, reitistöt ja retkeilyrakenteet, kylätalot, harrastuspaikat • Kausiväestön määrä • Omaleimaista kulttuuria ja eläviä perinteitä • Vireää ja älykästä kylä- ja yhdistystoimintaa • Sijainti keskellä Suomea 	<ul style="list-style-type: none"> • Väestön ja yrittäjien ikärakenne, väestön väheneminen, huono huoltosuhde • Työvoimapula, osaajia ei saada • Työpaikkojen heikko vetovoima • Tyhjä tai vajaakäyttöiset, peruskorjausta tarvitsevat rakennukset ja toimitilat sekä pusikoituvat maisemat • Pitkät välimatkat, vähäinen julkinen liikenne • Yritysten pieni koko; resurssipula ja vakuusongelmat • Osittain puuttuvat laajakaistayhteydet ja vesihuolto • Lähimarkkinoiden pienuus • Saavutettavuus ja näkyvyys
MAHDOLLISUUDET	UHKAT
<ul style="list-style-type: none"> • Luontoarvojen merkitys kasvaa • Paluumuutto, uudet asukkaat, monipaikkainen asuminen, kausiasukkaiden viipymän pidentäminen, työmatkailijat • Kuluttajakäyttäytymisen muutos: lähituotannon arvostus, ympäristöystävällisyys, elämyksiä tavaroiden sijaan, nettiostaminen • Suuret (yritys)investoinnit ja niiden kehitys: Terrafame, Skoda/Transtech, KaiCell Fibers, Otanmäki Mine, St 1, Vaalan vankilainvestointi, tuulipuistot, Kajaanin supertietokone • Digitalisaatio: uudet toimintatavat ja liiketoimintamahdollisuudet, paikasta riippumaton yrittäjyys, sähköiset palvelut • Lisääntyvä tutkimustieto: mahdollistaa luonnonvarojen jalostusasteen nostamisen • Kehittyvä teknologia: mahdollistaa älykkäät ratkaisut mm. palveluissa, energiassa, kuljetuksissa, yritys- ja yhdistystoiminnassa jne. • Yrittäjäsukupolven vaihtuminen → uudet toimintatavat 	<ul style="list-style-type: none"> • Infran rapistuminen mm. tiet, rakennukset • Nuorten poismuutto jatkuu, kaupungistuminen etenee • Palvelujen etääntyminen (mm. nuohoojat, sähköasentajat, kouluverkko jne.) • Syrjäytyminen (erityisesti nuoret) • Koulutus ei huomioi maaseudun tarpeita (käytännön työt) • Julkisen sektorin taloustilanne • Ilmastonmuutos; vaikutukset mm. vesistöjen tilaan, kalakantoihin ja -lajeihin, matkailuun lumikauden lyhenemisen kautta • Nousukauden kääntyminen taantumaksi tai lamaksi • Äkilliset poikkeustilat esim. sään ääri-ilmiöt, pandemiat, luonnonkatastrofit

Metsät, runsaat vesistöt ja lukuisat vaarat luonnonvaroineen muodostavat laadukkaan pohjan monenlaiselle elinkeinotoiminnalle ja viihtyisälle elinympäristölle. Puhdas ja kaunis luonto on alueen arvokkain vahvuus ja jotta se sellaisena myös pysyisi, on panostettava luonnonvarojen kestäväan käyttöön, ympäristön hoitoon ja ympäristöystävällisyyteen kaikessa toiminnassa. Maisematkaan eivät säily hoitamatta ja ilmastonmuutoksen edetessä kiihtyvä vesistöjen rehevöityminen näkyy nopeasti runsasvesistöisellä alueella.

Alueella on luonnonraaka-aineista erikoistuotteita jalostavia pieniä yrityksiä, joiden määrä on pikkuhiljaa lisääntymässä samoin kuin niiden välinen yhteistyö. Verkostoitumisen tavoitteena on vahva Arktinen Biolaakso, johon kuuluvia yrityksiä Oulujärvi Leader on tukenut useilla rahoitusmuodoilla. Tässä yhteistyö Oulun yliopiston kanssa on ollut erityisen tärkeää ja sitä on syytä jatkaa. Hyödyntämällä luonnosta saatavia materiaaleja tarkasti lehtiainesta myöten, luontopääomaa ei tuhjata ja tuotteille saadaan korkeaa arvoa tuomaan tuottoja oman alueen ulkopuolelta. Paltamon kalatalon avulla vähempiarvoinen kala on jalostettu kysytyiksi tuotteiksi. Vastaavaa arvon ja laatutason nostoa tarvitaan kaikissa muissakin tuotteissa ja palveluissa. Alueella, jossa väestön, työvoiman ja yritysten määrän todellista kasvua on haasteellista saavuttaa, täytyy tavoitella tuottavampaa toimintaa. Se edellyttää rohkeita uusia ideoita ja innovaatioita. Kehittyvät ja kilpailukykyiset yritykset löytävät helpommin jatkajan, kun omistajanvaihdos tulee ajankohtaiseksi.

Suuret matkailukeskittymät puuttuvat alueelta, mutta Paljakka Puolangalla, Manamansalo Vaalassa, Ärjänsaari Kajaanissa sekä Paltamon Golf ja Jättiläisenmaa Paltamossa tuovat alueelle kymmeniä tuhansia matkailijoita vuosittain, lisääntyvässä määrin ulkomailta. Pienemmät matkailuyritykset täydentävät tarjontaa. Vaikka alueella on paljon valmiita reitistöjä ja muita matkailua palvelevia rakenteita, vesistöjen ja kiinnostavien kohteiden saavutettavuudessa on vielä paljon tehtävää niin näkyvyyden kuin vaikkapa rantautumispaikkojen tai järville pääsyn suhteen sekä esteettömyyden näkökulmasta. Samalla on etsittävä uudenlaisia ratkaisuja reittien ja kohteiden kunnossapitoon, niukasta taloustilanteesta johtuen. Julkisen liikenteen vähäisyys lisää saavutettavuushaasteita. Maantieteellisesti alue kuitenkin sijaitsee keskellä Suomea ja tarjoaa siten Etelä-Suomesta tuleville matkailijoille nopeammin tavoitettavan, monipuolisen ja talvisin yhtä lumivarman vaihtoehdon kuin Lappi. Oulun sijainti kohtuetaisyydellä tarjoaa myös omat mahdollisuutensa kehittämislle.

Saatavuus- ja näkyvyyshaasteet koskevat laajemminkin alueella tuotettuja tuotteita ja hyvää arjen palveluverkostoa; löydettävyyttä ja tietoisuutta niistä on lisättävä. Näistä osin piilossa olevista alueen vetovoimatekijöistä on mahdollista kasvattaa houkuttelevia lumovoimatekijöitä.

Tärkeä osa lumovoimaa, erottautumista muista alueista sekä yhteisöllisyyden ja paikallisidentiteetin vahvistamista ovat omaleimainen kulttuuri ja nykyihmistä kiinnostavalla tavalla eläväksi tehdyt perinteet. Omaperäisyydellä voidaan herättää mielenkiintoa ympäri Eurooppaa ja laajemminkin; tästä toteutuneena esimerkkinä Puolangan pessimistien toiminta, josta on kasvanut kansainvälinen, kävijöitä houkutteleva ilmiö ja jota Oulujärvi Leader on tukenut alusta saakka. Kulttuuri ja muut luovat alat työllistävät jatkossa nykyistä enemmän ja tukevat muiden alojen, erityisesti matkailun, kehittymistä samalla kun luovat hyvän elämän aineksia alueen asukkaille. Mahdollisuuksia kulttuuritoimijoiden laajemmalle näkyvyydelle antaa kolmen alueen kunnan mukanaolo Oulu2026-alueessa: Oulu on Euroopan kulttuuripääkaupunki 2026.

Runsas vapaa-ajan asutus tuo huomattavan lisäyksen väestömäärään erityisesti kesällä, mutta koronaviruspandemia on kasvattanut muinakin vuodenaikoina vapaa-ajan asunnolla vietettyä aikaa. Sen odotetaan jatkuvan edelleen paikasta riippumattoman työn lisääntyessä työnmurroksen myötä.

Alueella on useammassa mielessä tilaa uudelle yritystoiminnalle ja uudenlaisille yrittämisen muodoille; palvelurakenteessa on puutteita ja erilaiset vapaat asuin- ja toimitilat odottavat uutta käyttöä. Tyhjillään olevia, edullisia rakennuksia ja toimitiloja löytyy niin kyliltä kuin kuntakeskuksista, hyödyntämätöntä peltomaata erikoiskasviviljelyyn tai muuhun uuteen käyttöön löytyy myös. Heikkoutena on korjausrakennusvelka. Jos rakennuksia ei korjata sen ollessa vieläärkevin kustannuksin tehtävissä, uhkana on niiden muuttuminen asuin- ja käyttökelvottomiksi. Rakennuskannan käyttöönotto lisäisi tiestön käyttöastetta, jolla pystyttäisiin osaltaan torjumaan tieinfran rapistumista teiden hoitoluokitusten säilyessä ennallaan. Kivijalkakauppojen vähentyessä kuntakeskusten tyhjätkä liiketilat ja näyteikkunat heikentävät

paikkakuntien vetovoimaisuutta niin asumisen kuin matkailijoiden kannalta. Tarvitaan uusia ideoita kuntakeskusten elävöittämiseksi.

Oulujärvi Leaderin alueen kunnat ovat jo pitkään olleet sekä väestöään menettäviä että nopeasti ikääntyviä. Väkiluvun väheneminen uhkaa alueen julkista taloutta ja elinvoimaisuutta. Verotulot ja valtionosuudet riippuvat väestökehityksestä, mutta se vaikuttaa talouteen myös muuten: kulutukseen on käytettävissä vähemmän rahaa ja se vaikuttaa suoraan yritysten määrään ja työllistävyyteen. Palvelurakenne muuttuu väestön ikääntyessä, mutta toisaalta ikääntyvä väestö tarvitsee lisää palveluja ja mahdollistaa uusien, erilaisten hoiva- ja muiden palveluyritysten syntymisen. Koronapandemia toi pitkän aikavälin väestökehitykseen myönteisen poikkeuksen, kun osassa kuntia saatiin pientä muuttovoittoa. Suurten investointien avulla ja oikeilla toimilla muuttovoiton saaminen pysyväksi on mahdollista. Väestön luonnollista kehitystä se ei vielä kuitenkaan korjaa; siihen tarvitaan naisten osuuden kasvamista perheenperustamisikäisten ikäluokassa.

Ikärakenne vaikuttaa myös yhdistystoimintaan; eläkeläiset ovat monen toiminnan moottori, mutta toimijat väsyvät ja uusia yhdistysaktiiveja on perinteiseen toimintaan vaikea löytää. Yhdistyksillä on selvästi tarvetta uudistua ja järjestetyissä tilaisuuksissa nousi esille yhdistysten välisen yhteistyön lisääminen ja jopa yhdistyminen sekä neljännen sektorin tiettyyn asiaan kohdistuvan toiminnan tukeminen. Asukkaiden vähentyessä kyläyhteisön merkitys laskee ja toiminnan yhteiseksi nimittäjäksi tarvitaan joku muu yhteinen asia kuin asuinpaikka. Kylätalojen ylläpitäminen on osalle kyläyhdistyksistä jo haasteellista ja taloille on löydettävä tuloja tuovia uusia käyttömuotoja turvaamaan yhteisöllisten tilojen säilymistä. Uudet käyttömuodot esimerkiksi matkailuun tai hoivaan liittyen voivat tuoda kylille uusia palveluja ja tukevat siten kylätalojen olemassaolon lisäksi koko ympäröivän yhteisön elinvoimaa.

Uusille toimijoille on suuri tarve. Erityisesti mukaan halutaan nuoria, mutta uusia aktiivisia osallistujia on etsittävä muistakin ryhmistä, esimerkiksi osa-aika-asukkaista ja ulkomailta muuttaneista. Uusien toimijoiden kohdalla ei kuitenkaan kannata rajautua pelkästään alueella asuviin ja paluu- tai muihin muuttajiin. Tarvitaan osallistumiskanavia myös niille, joilla on alueeseen jokin side ja halua toimia sen hyväksi muualta käsin.

Alueelle on suunnitteilla ja osin jo meneillään useita suuria investointeja, jotka pienentävät kuntatalouteen liittyviä uhkia ja luovat tulevaisuuden uskoa. Investoinnit tuovat rakennusaikaisia työpaikkoja ja valmistumisensa jälkeen pysyviä uusia työpaikkoja, yrittämisen mahdollisuuksia sekä osa myös tutkimus- ja kehittämistoimintaa ja uusia investointeja ympärilleen. Uusia asukkaita on tulossa rakennusaikana, kausiluonteisesti ja pysyvästi. Samaa odotetaan lisääntyvän etätöiden ja monipaikka-asumisen myötä. Haasteena on, mistä muuttajille saadaan heidän kaipaamiaan asuntoja. Muuttamisen edellytyksiä on parannettava ja tähän tarvitaan muun muassa uudenlaisia ratkaisuja niin pysyvään, osa-aikaiseen, kausiluonteiseen kuin tilapäiseenkin asumiseen. Osassa aluetta on vielä tarvetta myös asumista ja yritystoimintaa tukevalle vesihuoltorakentamiselle. Suurten teollisuusinvestointien kääntöpuolena ovat mahdolliset kielteiset vaikutukset viihtyvyyteen ja ympäristön tilaan tai joihinkin aloihin kohdistuva mainehaitta.

Digitaalisuudella ja muulla teknologian kehityksellä on tärkeä merkitys alueen kehittymiselle. Se mahdollistaa paikasta riippumattoman työn ja yrittäjyyden, suuremmat markkinat kapeastikin erikoistuneille yrityksille, tehostaa yritystoiminnan prosesseja, tuo monet palvelut kotona käytettäväksi, antaa pohjaa uudenlaisten sähköisten palvelujen syntymiselle, luo uusia tapoja osallisuudelle ja helpottaa verkottumista jopa kansainvälisesti. Yhdistämällä digitalisaatio ja virtualisoiminen tai lisätty todellisuus voidaan luoda paljon uutta, esimerkiksi täysin uudenlaisia matkailupalveluja ja muita elämyksiä tai vaikkapa tuotteille uudenlaisia ”eläviä” käyttöohjeita tai virtuaalisia huoneita yhteistyötä varten. Robotiikkaa käytetään jo navetoissa, jatkossa sen hyödyntämistä on laajennettava muihinkin maaseudun yrityksiin. Myös tekoälyn hyödyntämisen mahdollisuudet maaseutuyrityksissä kannattaa selvittää ja huomioida. Toisaalta on huomioitava, että mahdollisuuksien lisäksi digitalisaatio tuo yritysten välisen kovan kilpailun harvaan asutulle seudulle saakka. Siinä pärjäämiseksi on osattava erottua ja toiminnan on oltava sujuvaa asiakkaan ensikontaktista saakka. Kaikkinainen teknologian hyödyntäminen vaatii paljon panostuksia osaamisen kasvattamiseen. Alueen tämänhetkinen ikärakenne tarkoittaa jatkossa myös yrittäjäsukupolven

vaihtumista, joka osaltaan tulee nopeuttamaan uusien toimintatapojen käyttöönottoa. Osasta aluetta puuttuu vielä valokuitu, joka hidastaa digitalisaation edistymistä.

Vaikka koronatilanne nosti äkillisesti työttömien määrää, alueen ikärakenteen vuoksi on odotettavissa paluu osaavan työvoiman puutteeseen. On tärkeää saada yrityksiä uudistumaan toimintatavoiltaan ja työskentelyolosuhteiltaan sellaisiksi, että niiden tarjoamat työpaikat kiinnostavat koulutettuja, mahdollisesti alueelle muutosta kiinnostuneita ammattilaisia. Harjoittelupaikkojen tarjoaminen opiskelijoille jo varhaisessa vaiheessa auttaa kiinnittämään heitä alueeseen ja on molemminpuolinen hyöty: yritykselle uutta osaamista ja opiskelijalle käytännön kokemusta. Erityisesti Kajaanin ammattikorkeakoulun kansainväliset opiskelijat ovat vielä alihyödynnetty resurssi maaseutuyrityksissä. Miesvaltaisen väestön alueella on kiinnitettävä erityistä huomiota toimenpiteisiin, joilla saadaan naiset kiinnostumaan alueen mahdollisuuksista.

Älykkäitä, uusia ratkaisuja kaivataan kaikkeen toimintaan. Tähän on alueella jo tartuttu; Vuolijoki on Suomen Älykkäin kylä ja Nakertaja-Hetteenmäki sai kunniamaininnan samassa kilpailussa. Oulujärvi Leader on ollut tukemassa molempien kylien kehittämistyötä, erityisesti kilpailun voittajaa. Käytännön esimerkkien kautta on hyvä levittää älykästä ratkaisujattelua laajemmin alueelle. Kiinteä osa älykkyyttä on ilmastokestävä toiminta: vähäpäästöisyys, uudet puhtaammat teknologiat ja materiaalien tehokas käyttö, joilla hillitään ilmastonmuutosta ja sopeudutaan siihen.

Ilmastonmuutoksen aiheuttamat sään ääri-ilmiöt ovat yksi niistä äkillisistä tapahtumista, joihin on jatkossa varauduttava. Päättyneen ohjelmakauden aikana ehdittiin kokea useita suuria äkkitapahtumia: myrskyjä ja tykkylumiongelmia, joista aiheutui usean vuorokauden sähkökatkoja ja laajoja metsätuhoja, pakolaiskriisi, jonka seurauksena tyhjilleen jääneitä kouluja muutettiin vastaanottokeskuksiksi ja COVID19-pandemia, joka tyhjensi alueen ulkomaalaisista matkailijoista. Vaikka näillä äkillisillä tapahtumilla oli kielteiset vaikutuksensa, saivat ne aikaan myös myönteistä. Vahva yhteisöllisyys näkyi naapuriapuna, vastaanottokeskuksiin syntyi määräaikaista työpaikkoja ja matkailukohteisiin saatiin ennätysmäärä kotimaisia kävijöitä paikkaamaan osin sitä vajetta, jonka ulkomaalaisten matkailijoiden katoaminen jätti. Venäjän helmikuussa 2022 Ukraina aloittaman hyökkäyksen seuraukset näkyvät Kainuussakin monin tavoin vielä pitkään. Varautumista tarvitaan siten monenlaisiin vaikutuksiin. Uusiin äkkitilanteisiin varautumisen lisäksi useat yritykset ja yhdistykset tarvitsevat vielä useiden vuosien ajan elpymistä edistäviä toimia koronapandemian ja sodan taloudellisten seurauksien vuoksi.

4. Näihin etsimme ratkaisuja

Oulujärvi Leaderin strategialla keskitytään erityisesti tunnistettujen vahvuuksien ja mahdollisuuksien hyödyntämiseen. Siinä onnistuminen vahvistaa todettuja heikkouksia ja auttaa uhkien torjumisessa. Luonto ja ympäristö kaikinensa on alueen tärkein vahvuus ja siitä on sekä pidettävä huolta että hyödynnettävä sitä monipuolisesti ja kestävästi. Heikkouksien ja uhkien osalta tällä strategialla halutaan edistää sopeutumista ilmastonmuutokseen ja varautumista äkillisiin tapahtumiin sekä vähentää paikallisen infran rapautumista ja korjata sen vajaakäyttöisyyttä. Parhaiten tämä tehdään hyödyntämällä paikallisia resursseja mahdollisimman paljon ja kasvattamalla siten omavaraisuutta kaikessa.

Strategialla tavoitellaan merkittävää uudistumista, rohkeutta kokeilla ja luoda uusia ratkaisuja. Se edellyttää osaamisen kasvattamista ja resurssien lisäämistä aktiivisella sisäisellä ja ulkoisella yhteistyöllä, verkottumisella ja uusilla toimijoilla. Verkostojen ja yhteistyön laajentaminen, myös kansainvälisesti, on oleellista. Tärkeää on yhteistyö tutkimus- ja oppilaitosten kanssa, jolloin saadaan yhdistettyä käytännön toimijoiden kokemuksia tieteelliseen osaamiseen ja pohjattua toimenpiteitä tosiasialliseen tietoon.

Rahoitusta myöntämällä tavoitellaan käynnistysvaikutuksia ja sykäysinwestointeja: on tärkeää saada asioita liikkeelle, koska jonkin asian toteutuminen johtaa yleensä toiseen. Meneillään on suuria murroksia ja niihin on osattava tarttua, vaikka pienin askelin.

Luonnon ja ympäristön huomioiminen. Eläminen keskellä luontoa tekee siitä helposti itsestäänselvyyden, johon ei arjessa kiinnitetä huomiota. Toisaalta ilmastonmuutokseen on alettu herätä, kun sen vaikutukset näkyvät alueella jo muun muassa lintulajien vähenemisenä, vesistöjen rehevöitymisenä, kalakantojen

muutoksina ja uusina vieraslajeina. Halu hoitaa ympäristöä ja huolehtia luonnosta on lisääntymässä ja sen arvo turvallisenä ja terveellisenä virkistykseen lähteenä kasvamassa. Tätä kehitystä halutaan lisätä ja vauhdittaa.

Taloudellisen toiminnan lisääminen. Elämisen edellytykset lähtevät toimeentulosta olipa kyse ihmisistä, yrityksistä tai yhdistyksistä. Siksi strategialla on elinkeinollinen painotus, yhteisöllisyyttä unohtamatta. Tavoitteena on lisätä ja monipuolistaa elinkeinollisuutta ja luoda uutta taloudellista toimintaa myös uusilla yrittäjyyden muodoilla sekä tukemalla kokeilevaa, aloittavaa ja nuorten yrittäjyyttä sekä uudenlaisen maatalouden kokeiluja. Omistajanvaihdoksia tukemalla vauhditetaan yritysten uudistumista, muun muassa digitaalisuuden ja ympäristöajattelun huomioimista yritystoiminnassa.

Yritysrahoitusta suunnataan erityisesti biotalouteen, matkailuun ja erilaisiin palveluihin. Yritysten sijoittumista harvaan asutulle ja ydinmaaseudulle painotetaan huomioimalla ne valintakriteereissä.

Toimeentulomuotoja on etsittävä myös yhdistyksille muun muassa rakennusten ylläpitämiseksi väestön ja talkoolaisten ikääntyessä.

Arvon nostaminen. Kaikissa tuotteissa, palveluissa, toiminnoissa ja kohteissa tarvitaan arvonnostoa laatutasoa korottamalla, kiinnostavuutta lisäämällä ja prosesseja tehostamalla. Digitaalisilla ratkaisuilla parannetaan myös näkyvyyttä, löydettävyyttä ja markkinoille pääsyä. Tarvitaan houkutusikäyksiä, lomailu- ja kausiasua, muuttaa ja osallistua. Lumovoimaan on panostettava, sillä tavanomaisella ei pärjää kaikkien tavoittellessa pito- ja vetovoiman lisäämistä.

Yhteisöllisyyden vahvistaminen. Vahvistamalla yhteisöllisyyttä, osallisuutta, kulttuuria ja harrastusmahdollisuuksia, lisätään entisten ja uusien asukkaiden pysyvyyttä, matkailijoiden ja alueella vierailevien viipymää sekä kaikkien viihtyvyyttä. Yhteisöllisyyden merkitys kasvaa entisestään kriisien korostaessa elämän perusarvoja. Kaikki toiminta tarvitsee tekijänsä, joten uusien aktiivien löytäminen kaipaavat panostamista ja uudenlaisia kanavia.

Palvelujen sopeuttaminen muuttuvaan toimintaympäristöön. Väestö on pitkään ikääntynyt ja vähentynyt, mutta toisaalta matkailutoimialan kasvu sekä rakenteilla ja suunnitteilla olevat suuret investoinnit luovat merkittäviä mahdollisuuksia. Palveluja on turvattava, sopeutettava, mitoitettava ja uudistettava, uusille palveluratkaisuille on selkeä tilaus. Tarvitaan sekä digitaalisia että paikkaan sidottuja palveluja. Erityisesti haja-asutusalueen palvelujen tuottamisessa yhdistysten perustamat kyläosuuskunnat tai yhteiskunnalliset yritykset voivat olla ratkaisu.

Vajaakäyttöiset resurssit käyttöön. Pysyviä, monipaikkaisia, kausittaisia ja tilapäisiä asukkaita on tulossa, joten tarvitaan paikkoja, johon voi muuttaa ja asettua. Viipymää voidaan pidentää houkuttelevilla mahdollisuuksilla harrastaa ja toteuttaa itseään. Yhdistämällä uusien asukkaiden tarpeita ja vajaalla käytöllä olevia rakennuksia ja muuta tilaa saadaan aikaan myönteisiä seurauksia, jotka vireyttävät koko paikkakuntaa.

Saavutettavuuden ja näkyvyyden parantaminen. Alueella on paljon monenlaista hyvää infrasta, tilasta, kulttuurista, luonnosta ja mielenkiintoisista tuotteista harrastusmahdollisuuksiin, mutta piilossa eräänlaisina kätkeytyneinä aarteina. Ihmeiden ja ylpeydenaiheiden esiintuomisella ja korostamisella lisätään alueen houkuttavuutta ja viihtyvyyttä sekä edistetään matkailua. Arjen toimivuus ja lasten ja nuorten huomioiminen ovat merkittäviä tekijöitä naisten kiinnostuksen herättämisessä aluetta kohtaan.

Ennakointi ja varautuminen. Omavaraisuuden lisääminen ja yhteisöllinen huolenpito ovat tärkeitä mielekkään elämän aineksia ja turvallisuuden tunteen lisääjiä. Samalla ne auttavat selviämään poikkeustilanteissa, joissa varsinkin harvaanasutulla alueella voi yhteiskunnan apua joutua odottamaan.

4.1 Kehittämisen kärjet ja läpileikkaavat teemat

Kehittämisen kärjiksi on valittu matkailu ja biotalous, palvelut, yhteisöjen vahvistaminen sekä ympäristön parantaminen ja ilmastoviisauden lisääminen. Läpileikkaavia teemoja ovat digitaalisuus, ilmastonmuutos, innovatiivisuus, yhteistyö sekä osaamisen kasvattaminen, joiden huomioimista tarkastellaan hankkeiden valintakriteereissä. Ilmastonmuutos läpileikkaavana teemana tarkoittaa ympäristö- ja ilmastoasioiden

tarkastelua muissakin kuin sille varatussa omassa painopisteessä, esimerkiksi energiatehokkuuden huomioimista tuettavissa kohteissa. Erityistä huomiota kiinnitetään naisten ja nuorten viihtyvyyden ja osallistumismahdollisuuksien parantamiseen.

4.2 Rajauksia

Runsasvesistöisellä alueella on paljon tarpeita erilaisille vesistönkunnostuksille. Järvien kunnostus ja niiden suunnittelu ovat monivuotisia ja kalliita hankkeita, joihin on saatavissa muuta rahoitusta. Siksi järvien kunnostushankkeet suunnittelutöineen jätetään Leader -rahoituksen ulkopuolelle. Pienvesiin kohdistuvien toimien suunnittelu ja toteutus ovat mahdollisia. Samoin järvien lahdilla toteutettavat lintujen pesäsaarten kaltaiset luonnon monimuotoisuutta tukevat toimet.

Metsätalous on tärkeä osa biotaloutta, mutta jää tämän strategian ulkopuolelle. Metsätalouden edistämiseksi kehittämistoimet ovat mittavia ja soveltuvat parhaiten ELY-keskuksesta rahoitettaviksi. Suuret kaivos- ja tehdasinvestoinnit tuovat palveluelinkeinojen lisäksi mahdollisuuksia myös metallialan yritysten kasvulle. Niiden investoinnit on myös rajattu tämän strategian ulkopuolelle rahoitettaviksi ELY-keskuksesta.

Tarveanalyysissa on tunnistettu myös laajakaistaan ja vesihuoltoon liittyviä tarpeita. Uusien vesihuoltohankkeiden lisäksi olemassa olevilla vesiosuuskunnilla on investointitarpeita kunnostukseen ja yhdysputkien rakentamiseen. Suuret navetat ovat kasvattaneet veden käyttötarvetta ja veden toimitus pitää saada turvattua. Laajakaista- ja vesihuoltohankkeiden aktivointi ja investointien toteuttaminen on sovittu rahoitettavaksi ELY-keskuksen varoin. Samoin luontomatkailua tukevien, maakunnallisesti merkittävien reitistöjen rakentaminen, täydentäminen ja palveluvarustuksen lisääminen. Paikallisesti tärkeät reitit ovat Leader -rahoituksen piirissä.

Leader -hankkeet luovat uusia osallistumiskanavia, mahdollistavat kohtaamispaikkoja, harrastuksia ja tilaisuuksia, jotka osaltaan ehkäisevät syrjäytymistä, mutta varsinaiset syrjäytymiseen liittyvät työpaja- ja vastaavat hankkeet rahoitetaan muista kanavista.

Kainuussa on käynnissä Kainuun Nuotta ry:n toteuttama Turvallisuutta Kainuun maaseudulle -hanke, joten äkkitahtumien ennakointiin ja varautumiseen liittyen Leader -strategiasta toteutetaan lähinnä erilaisia investointi- ja omavaraisuutta edistäviä hankkeita. Mikäli turvallisuushankkeen jälkeen tarvitaan vielä varautumiskoulutusten kaltaisia toimia, niiden tukeminen ajoittuu loppuohjelmakaudelle.

5. Näihin panostamme

5.1 Viihtyisä elinympäristö, ilmastoviisaat ratkaisut

Tavoitetila 2027, tätä kohti menemme:

Vuosina 2020-2022 aloitettu yritysten aktivointi huomaamaan ympäristöasioiden merkitys ja mahdollisuudet liiketoiminnassa on laajentunut yhä useamman yrityksen arkipäivän toiminnaksi. Sama koskee yhdistyksiä ja kotitalouksia. Ilmastoviisaat ratkaisut ja teot näkyvät alueella monin tavoin; lähienergialla on korvattu muita energiamuotoja, raaka-aineita uusiokäytetään, kierrätykseen on uusia tapoja, vesistöjen ja maisemanhoitoon on panostettu, reitistöt ja luontokohteet ovat houkuttelevia, varusteltuja ja helposti saavutettavissa ja uusia reittejä ja retkikohteita on syntynyt. Paikalliset biokaasulaitokset toimivat yhteistyössä alueen teollisten yritysten kanssa, käyttävät raaka-aineenaan maatalojen karjanlantaa ja peltojen biomassaa sekä mahdollistavat liikennebiokaasun tankkausasemien perustamisen joka paikkakunnalle. Biokaasulaitosten ympärille on syntynyt uutta yritystoimintaa. Vesakoituneita entisiä peltoja on otettu uudelleen käyttöön esimerkiksi maisemapeltoina, riistapeltoina tai hoidetusti metsitettyinä. Alueelle on käynnistetty biohiilen tuotantoa.

Tavoitteet ja esimerkkejä rahoitettavien hankkeiden sisällöstä:

Houkutteleva luonto

- kylä-, ranta-, perinne-, kulttuuri- ja tienvarsimaisemien kunnostus ja hoito
- merkityt hyvät maisemakuvauspaikat, kuvakehykset, ympäristötaide yms., joilla houkutellaan pysähtymään ja lisätään alueen näkyvyyttä kävijöiden somesisältöjen avulla
- pienvesien (lähteet, purot, kosket, pienet joet) kunnostus, varustelu ja esille tuominen sisällön ja elämyskellisuuden lisäämiseksi retkeilyssä
- rantautumis- ja veneiden vesillelaskupaikkojen kunnostaminen, lisääminen ja esille tuominen sekä muut vesistömatkailua edistävät toimet uudet vesillä liikkumisen muodot huomioiden
- luonnon monimuotoisuuden turvaaminen esimerkiksi huomioimalla eläimet, linnut, perhoset sekä kasveille elintärkeät pölyttäjät maisema- ja ympäristöhankkeissa mm. riista- ja pölyttäjäpeltojen ja kukkaniittyjen perustaminen, lepakko- ja linnunpöntöt, hyönteishotellit ja muut keinopesät
- paikallisesti tärkeät reitit ja niiden esteettömyys- ja viihtyvyyden varustelu sekä kunnossapitoratkaisut myös teknologiaa hyödyntäen mm. polttopuuautomaatit, vapaaehtoiset käyttömaksut QR-koodien tai Mobile Payn avulla

Lisää lähienergiaa ja parempaa energiatehokkuutta

- lähellä tuotetun bioenergian tuotannon ja käytön edistäminen esim. hake, aurinkoenergia, maalämpö, pientuulivoima
- kylätalojen ja muiden yhteisten tilojen energiatehokkuuden parantaminen bioenergialla ja energian säästöä tavoittelevilla remonteilla
- paikallisten biokaasulaitosten edistäminen alustavilla selvityksillä, ennen ELYstä rahoitettavia varsinaisia toteutettavuusselvityksiä sekä biokaasulaitosten ympärille syntyvä toiminta

Hiiliviisautta yhteisöissä

- kiertotalousajattelun edistäminen mm. sivuvirtojen hyödyntäminen, tuotteiden pitkäikäisyys, korjattavuus ja uusiokäyttö, kierrätysmahdollisuus tuotteen poistuessa käytöstä
- tavaroiden yhteiskäyttö ja kylien kierrätyspisteet: jättö- ja ottopaikat
- aktivointi ja osaamisen kasvattaminen ilmasto- ja ympäristötekoihin ja ympäristötekoihin, myös yrityksissä
- ympäristökasvatus ja muu ympäristö- ja ilmastonmuutostietoisuuden lisääminen
- biohiilen tuotannon edistäminen maanparannuskäyttöön

5.2 Elinvoimaa luonnosta

Tavoitetila 2027: tätä kohti menemme

Luonnonvarojen käytön kestävyys on kasvanut niitä hyödyntävien yritysten jalostusastetta nostamalla. Luonnontuote- ja luonnonkosmetiikka-alan kasvua on vauhdittanut puolivalmisteiden sekä osakomponentti- ja private label -valmistuksen lisääntynyt kysyntä. Matkailussa huomioidaan ympäristöystävällisyys sekä lähilämyksissä että virtuaalimatkoja tarjoamalla. Matkailuyritysten tarjonta vastaa matkailijoiden lisäksi vakituisten ja osa-aikaisten asukkaiden virkistys- ja harrastustarpeisiin. Tuoreita yritysideoita on kokeiltu ja käynnistetty mm. luontohoivaan, ympäristöyrittäjyyteen ja maatalouden uudenlaiseen, kokeilevaan liiketoimintaan liittyen. Lähiruokatuotteiden tarjonta on monipuolistunut ja niitä saa oikeasti läheltä, uusia jakelutapoja käyttäen. Pienten lähiruokaerien tukkumyynti on käynnistynyt logistiikkaa kehittämällä ja yhdistämällä.

Tavoitteet ja esimerkkejä rahoitettavien hankkeiden sisällöstä:

Lisää matkailuelämyksiä

- matkailutarjonnan lisääminen koti- ja ulkomaan markkinoille sekä digitaalisuuden lisääminen matkailupalveluissa, esimerkiksi palvelujen varaus mobiilisovelluksilla nettisivujen sijaan
- lähimatkailun ja paikallisuuteen perustuvan ruoka- ja muun matkailun edistäminen

- elämysmatkailutuotteet, myös virtuaaliset matkailuelämykset, digiefektit, lisätty todellisuus ja pelillisyyden hyödyntäminen
- alueen vetovoimaisten kohteiden mm. Manamansalo, Paljakka, Geopark kehittäminen yhteistyöverkoston voimin
- uudet ohjelmapalvelut ympärivuotisuuden lisäämiseksi
- majoitusmahdollisuuksien lisääminen ja monipuolistaminen, mm. kelluva majoitus, luksustelttailu
- kehityssuuntien huomioonottaminen majoitusyrittäjien tarjonnassa, esimerkiksi etätyön ja loman yhdistäminen -> verkkoyhteyksillä ja sähkötyöpöydillä varustetut työpisteet, lisääntyvä lemmikkieläinten kanssa matkustaminen -> virikkeelliset koiratarhat tai -parkit

Luontoon pohjautuvia palveluja

- luontoon perustuva palveluyrittäjyys, esimerkiksi ympäristöhoito, maisemienhoito
- luontohoivaa tarjoavat yritykset
- luontovoima -tarjonnan lisääminen, esimerkiksi luontoleirit, hyvinvointipalvelut luonnossa
- luonnon hyödyntäminen virtuaalisesti, esimerkiksi maksulliset luontotoimet, joita asiakas voi ohjata tietoverkkojen kautta

Arvoa luonnon raaka-aineille

- luonnonkasvien ja erikoiskeruutuotteiden raaka-ainesatuavuuden parantaminen, luonnontuotteiden monipuolinen hyödyntäminen ja markkinoille pääsyn helpottaminen
- tutkimusyhteistyö mm. aktiiviainepitoisuuksien tutkimiseen ja vaikutusten todentamiseen
- luonnonkosmetiikka-alan kasvun tukeminen
- pienimuotoinen puunjalostus

Lähiruokaa ja uutta maataloutta

- uusien toimintatapojen käynnistäminen, esimerkiksi kumppanuusmaatalous, agrometsätalous, energianurmen tuotanto biokaasulaitosten käyttöön erityisesti tuotannosta poistuneilla turvesoilla
- maatalouden kokeilutuella rahoitettavat uusien kasvilajien kokeilut ja uuden toiminnan käynnistäminen
- uusien paikallisten viljeltyjen ja villiruokatuotteiden kehittäminen sekä uudet lähiruokan jakeluratkaisut, esim. verkko- ja muu suoramyyni, ruoka-automaatit, noutopisteet, paikallisruokiin erikoistuneet pop up -ravintolat
- tapahtumat ja muut yhteiset ruokaelämykset - tarinat, valmistus ja nauttiminen

5.3 Hyvää elämää yhteisöissä

Tavoitetila 2027: tätä kohti menemme

Asumiskokeilujen avulla on löydetty pysyviä tapoja mahdollistaa eri elämänvaiheissa oleville ihmisille maallamuutto joko koko- tai osa-aikaisesti. Tyhjiä liiketiloja ei enää ole; osa on yrityskäytössä, osa etätyötöiloina ja yhteisökäytössä. Osalle entisistä pelloista on löytynyt uutta käyttöä yhteisöviljelmänä ja harrastusalueina ja vähintään yksi uuden ajan siirtolapuutarha on perustettu. Yhdistykseen on tullut uusia toimijoita ja löydetty sopeutumiskeinoja, joiden avulla ne voivat jatkaa monipuolista toimintaa väestön ikääntymishaasteista huolimatta. Kulttuurielämä tapahtumineen on vahvaa, väkevää ja houkuttelevaa myös alueen ulkopuolisille tukien siten paikallistaloutta. Alueen paikallisia tapahtumia on päässyt mukaan Oulu Euroopan kulttuuripääkaupunki 2026 -tapahtumatarjontaan. Kylien haasteita on taklattu rohkeilla, älykkäillä ja paikallisiin olosuhteisiin räätälöidyillä ratkaisulla. Vuonna 2022 olemassa olleet kylätalot ovat edelleen kylätalokäytössä ja niissä toimii muitakin kuin yhdistyksiä. Äkillisiä tapahtumia tulee, mutta niitä on ennakoitu ja niihin on varauduttu. Jokaisella paikkakunnalla on vähintään kaksi - kolme yhdistystä, jolla on yhteistyökumppani jossain muussa EU-maassa. Nuorisio Leader tuo nuorten ääntä kuuluviin, mahdollistaa omanäköisen toiminnan ja kasvattaa heille vahvat kotiseutujuuret.

Tavoitteet ja esimerkkejä rahoitettavien hankkeiden sisällöstä:

Pitäjät eläväksi

- maaseutuasumisen edistäminen mm. kokeilujen, asumismahdollisuuksien esille tuomisen ja uudenlaisten asumisratkaisujen avulla sekä aktivoimalla asunto- ja mökkikannan kunnostamiseen
- tyhjien liike- ja muiden kiinteistöjen uuden käytön edistäminen: kartoittaminen, ratkaisujen räätälöiminen, kannustimia rakennusten ja liiketilojen kunnostamiseen ja uuden toiminnan aloittamiseen, useiden käyttäjien sijoittuminen samaan tilaan, nettikaupan vastavoimaksi elämyksellistä tarjontaa, joka houkuttelee katsomaan, maistamaan, kokeilemaan, viettämään aikaa
- yhteisviljelylohkojen, kyläkasvimaiden ja muiden yhteisöllisten viljelmien perustaminen sekä yhteiskellarit, kyläkompostit, kyläkaivot, ruoanlaittokatokset ja niiden aurinkopaneelit mobiililaitteiden lataamiseksi. Palvelujen kehittäminen samaan yhteyteen, esimerkiksi kurssit, varastointi, kastelupalvelut.
- harrastusmahdollisuuksien monipuolistaminen ja nuorten omat hengailupaikat, livestream -seinät ja iWall -pelipaikat nuorten tiloissa, koodilukoilla toimivat ulkopelivarastot
- talvitarjonnan monipuolistaminen lisäämään monipaikkaisen asumisen viiptyä, esimerkiksi retkiluistelureitit maastoon, saunalliset talviuintipaikat
- myös yksityisten ihmisten tuottamat liikuntapalvelut esim. hiihtoladut tietoisuuteen ja löydettäväksi

Uudistuva kylä- ja yhdistystoiminta

- alueen omat älykkäät ratkaisut ja muualla syntyneiden Älykäs kylä -ideoitten jalkauttaminen alueelle
- yhdistysten välisen yhteistyön lisääminen, tarvittaessa apua yhdistymiseen
- kylätalojen ja muiden yhteisöllisten tilojen uusien käyttömuotojen kehittäminen
- yhdistysten hallinnon helpottaminen digitaalisuutta hyödyntäen ja siihen liittyvä osaamisen kasvattaminen
- virtuaalinen kylä- ja yhdistystoiminta mahdollistamaan muualla asuville osallistuminen maaseudulle tyypilliseen toimintaan

Kulttuurista ja tapahtumista pito-, veto- ja lumovoimaa

- luovien alojen yritystoiminta
- rohkeat ja luovat kokeilut sekä ongelmien ratkaisu kulttuurin ja taiteen keinojen avulla tai taidetta ja tiedettä yhdistäen
- alueen markkinointi ja maineyö kulttuurin keinoin
- uusien pysyvien taide-elämysten ja kulttuuri- ja muiden tapahtumien käynnistäminen
- kulttuuriympäristön hoito; vanhojen rakennusten säilyttäminen, kunnostus ja käyttöönotto, myös uusiin käyttötarkoituksiin
- taiteen tuominen osaksi kyläympäristöä ja jokaisen arkea
  - yhteisö- ja ympäristötaide
  - ammattitaiteilijoiden vetämät yhteisölliset taideprojektit esimerkiksi kyläilmeiden kohentamiseksi
  - taiteen huomioiminen kylien ja yhteisöjen hankkeissa ("kylien prosenttitaide") -> työllisyyttä luovan alan toimijoille
  - tiloja luovien alojen toimijoille
- digitaaliset ja virtuaaliset elämykset ja 360° videoiden tuottaminen niitä varten
- paikallishistoria, muinaisjäännökset ja muu kulttuuriperintö, paikallinen omaleimainen kulttuuri ja tuotteet; tuotteistaminen ja tarinallistaminen, perinteiden eläväksi tekeminen

Kaikki mukaan

- Nuoriso Leader -toiminnan vahvistaminen ja vakiinnuttaminen
- osallisuuden uudet tavat uusien toimijoiden saamiseksi: nuoret, osa-aika-asukkaat, muualta muuttaneet, muualla asuvat
- valmiuksien kasvattaminen uusien tulijoiden ja toimijoiden vastaanottamiseen ja tasaveroiseen suhtautumiseen

- yhteisöjen tekemä pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen
  - tutustuttaminen maaseudun harrastuksiin, elämäntapaan ja ammatteihin, ”maaseutuystävien” etsiminen, pienillä paikkakunnilla asuvien maahanmuuttajien elämään tutustuminen
- 4.sektorin ja kevytyhdistysten toiminnan mahdollistaminen
- yrittäjyyskasvatus ja koulutusmahdollisuuksien laajentaminen maaseudulla
- maaseudun asukkaisiin kohdistuvat digikoulutushankkeet, jotka erityissisältönsä vuoksi eivät kuulu esimerkiksi kansalaisopistojen tarjontaan
- opiskelijoiden harjoittelupaikkojen lisääminen maaseutuyrityksissä, myös AMK:n kv-opiskelijoille
- lapsiperheiden huomioiminen tapahtumasuunnittelussa; tuo mukanaan myös aikuisia ja sitä kautta uusia toimijoita pitkällä tähtäimellä

5.4 Sujuva arki toimivilla palveluilla

Tavoitetila 2027: tätä kohti menemme

Uudet palvelualojen yritykset tarjoavat monipuolisia palveluja sekä kuluttajille että yrityksille. Osa palveluista tuotetaan kokonaan sähköisinä ja osa niistä voidaan katsoa palvelun lisäksi myös tuotteeksi, esimerkiksi alustatalousyritysten toiminta. Kokeilujen avulla on löydetty sekä uusia yritysmahdollisuuksia, yhteisöllisesti tuotettavia palveluja että älykkäiden palveluverkostojen tuottamia palveluja, joissa eri toimialat tai yritykset, yhdistykset ja julkinen sektori toimivat yhdessä. Palvelujen saavutettavuus on nostettu uudelle tasolle eri ihmisryhmät huomioiden; esteettömät kohteet helpottavat ikääntyneitä ja lastenvaunujen kanssa liikkuvia, liikkumispalvelut autottomia aikuisia sekä nuorten pääsyä harrastusmahdollisuuksiin ja kavereiden luokse. Digitaalisuus tuo monia palveluja kotiin saakka ja sitä hyödynnetään lisäämään yksin asuvien turvallisuutta ja sosiaalisia kontakteja.

Tavoitteet ja esimerkkejä rahoitettavien hankkeiden sisällöstä:

Uutta palvelutarjontaa

- palvelualojen yritysten perustaminen ja kehittäminen: sekä kuluttajapalvelut että yrityksille suunnatut palvelut, sisältää myös monipuoliset sähköiset palvelut ja tuotteet
- palveluaukkojen ja -tarpeiden kartoitus ja tiedottaminen, toteutusten edistäminen ja koordinointi
- yritysten ja yhdistysten tietämyksen lisääminen hyvinvointipalvelujen tuottamisen reunaehdoista
- uudet palvelukokeilut esimerkiksi miehittämätön kauppa, kiertävä ravintola-auto
- aktivointi, edistäminen ja osaamisen kasvattaminen yhdistysten palvelutuotannon lisäämiseksi
  - yhdistysten tuottamat palvelut esimerkiksi kesäkioski- tai kirpputoritoiminta kylätalolla
  - uudet palvelumallit esim. yhdistysten perustamat osuuskunnat, yhteiskunnallinen yrittäjyys
  - Kolmannen sektorin harjoittama yritystoiminta eli yhdistysten liiketoiminta
- palvelujen ja yhteisöllisyyden yhdistäminen luomalla paikkoja, joissa saa sekä tietyn palvelun että kanssakäymistä muiden kanssa

Älykkäät palveluverkostot

- tarkoituksenmukainen ja digitaalisuutta hyödyntävä yhteistyö yritysten, yhdistysten ja julkisen sektorin välillä tai eri toimialojen välillä
- etätyöpisteistä yhteisöllisiä työskentely-, innovointi-, opiskelu- ja verkostoitumistiloja
- yritysten ja yhdistysten välisen yhteistyön lisääminen ja pelisääntöjen luominen sille
- sosiaalisen kestävyuden lisääminen matkailussa käynnistämällä yhteistyö eri yhdistysten kanssa
- kulttuuritapahtumien ja -kohteiden pitkäjänteinen yhteistyö matkailutoimialan kanssa

Palvelut esille ja saataville

- esteettömyyden lisääminen yhteisissä tiloissa, yrityksissä ja vapaa-ajanviettopaikoissa
- uudet liikkumis- ja kuljetusratkaisut ja niiden kokeilut

- palvelujen näkyvyyden lisääminen, arjen palveluverkosto tietoisuuteen
- kylätalot palvelujen lähelle tuojina: palveluyritysten pop up-, kokeilu- ja toimitiloina

5.5 Tavoitteitamme numeroina

Tavoite	Viihtyisä ympäristö, ilmastoviisaat ratkaisut	Elinvoimaa luonnosta	Hyvää elämää yhteisöissä	Sujuva arki toimivilla palveluilla	Yhteensä
Älykkäät kylät-hankkeiden määrä	1	1	2	1	5
Ympäristökestävyyttä ja ilmastonmuutoksen hillitsemisen ja siihen sopeutumisen saavuttamista maaseutualueilla edistävien toimien lukumäärä	70	20	20	15	125
Kehitettyjen maaseutuyritysten ja botalousalan yritysten lukumäärä	8	30	7	20	65
Yrityskokeilujen määrä ml. maatalouden kokeilutuki	2	18	4	11	35
Uudet työpaikat kpl	3	44	10	28	85
Uudet ja kunnostetut retkeilyreitit ja luontokohteet	15	0	5	0	20
Uudet ja kunnostetut rakennukset ja rakennelmat	125	35	120	20	300
Nuorten hankkeet <ul style="list-style-type: none"> • Nuoriso Leader -hankkeet 60 • alle 29-v hakemat yritystuet ml. yrityskokeilut 30 • alle 29-vuotiaita mukana hankkeen suunnittelussa ja/tai toteutuksessa 55 					145
Uudet hakijat (ei tukea 2014–2022)	15	42	15	28	100

5.6 Toteutuksesta

Strategian toteuttamisessa käytetään kaikkia CAP27 -suunnitelman Leader -rahoitusvälineitä. Painotus vaihtelee painopisteittäin, esimerkiksi Elinvoimaa luonnosta ja Sujuva arki toimivilla palveluilla sisältävät kahta muuta enemmän yritystukia ja kaksi muuta vastaavasti enemmän kehittämishankkeita.

Pienhankkeita tuetaan kaikista painopisteistä, mutta eniten Viihtyisässä elinympäristössä ja Hyvässä elämässä. Rahoittamisen lisäksi painopisteiden toteutumista edistetään valmennuksilla, koulutuksilla ja muilla omilla tilaisuuksilla ja toimilla sekä etsimällä muita rahoituslähteitä. Yhteistyöverkoston rakentaminen on oleellinen osa toteutusta ja strategiset kumppanuudet auttavat jopa kansainvälisten rahoitusten kanavoimisessa alueelle. Ryhmän omaa kehittäjäroolia vahvistetaan ottamalla temaattista vastuuta elinkeinokalatalouden lisäksi kylien ja yhdistysten kehittämisessä sekä Nuoriso Leader -toiminnalla. Tarvittaessa vastuuta voidaan ottaa myös ympäristöteemassa esimerkiksi kokoamalla pieniä vesistökuunnostustarpeita. Ryhmä on jo toteuttanut vesistökuunnostajia kouluttaneen ESR-hankkeen. Oulujärvi Leader on ollut aktiivinen yritysryhmähankkeiden edistämisessä ja kokoamisessa. Pienten yritysten pienille yritysryhmähankkeille on ollut haasteellista löytää hallinnoijia. Jos hallinnoijan puute on osoittautumassa yritysryhmän esteeksi, Oulujärvi Leader voi jatkossa toimia hakijana, jotta pienten yritysten kehittämistoimia saadaan toteutettua. Toimintaympäristö voi muuttua nopeasti, joten kehittäjänä toimimiseen kuuluu huolehtia myös omasta kyvystä tarttua ennakkoluulottomasti ja nopeasti uusiin

asioihin.

Suunnitelma rahoituksesta

Haettava CAP-rahoitus strategiaa toteuttaviin toimiin

Painopiste	EU 43 %	Valtio 37 %	Kunnat 20 %	Julkinen rahoitus yhteensä € ja 65 %	Yksityinen rahoitus, tavoite € ja 35 %	Kokonaisrahoitus yhteensä
Viihtyisä elinympäristö, ilmasto- ja ilmastoviisat ratkaisut	406 350	349 650	189 000	945 000	508 846	1 453 846
Elinvoimaa luonnosta	315 598	271 562	146 790	733 950	395 204	1 129 154
Hyvää elämää yhteisöissä	315 599	271 561	146 790	733 950	395 204	1 129 154
Sujuva arki toimivilla palveluilla	316 953	272 727	147 420	737 100	396 900	1 134 000
Strategiaa toteuttavat toimet yhteensä	1 354 500	1 165 500	630 000	3 150 000	1 696 154	4 846 154
Toimintaraha	393 450	338 550	183 000	915 000 / 22,50923 %	0	915 000 / 22,50923 %

Kaikki alueen neljä kuntaa ovat sitoutuneet kuntarahoitukseen kasvattamalla sitä aiemmasta kaudesta.

CAP27-rahoituksen lisäksi toteutuksessa käytetään muita varoja. Lähiruokatuotteiden kehittämistä edistetään kalan osalta Oulujärvi Leaderin hallinnoiman Kainuun ja Koillismaan Kalaleader -strategian toimenpiteillä, joilla voidaan jonkin verran tehdä myös ympäristöä parantavia toimia erityisesti vesistöihin liittyen. Mahdollisia ovat myös rinnakkaiset hankkeet, joissa elintarvikealan yritysryhmähankkeeseen tai ruokamatkailuhankkeeseen kytketään kalatalousyrityksiä mukaan Kalaleader-varoin. Kalaleader -rahoitus koskee myös Kajaanin kaupungin keskusta-aluetta. Vesistökuunnostuksissa hyödynnetään ELY-keskuksen ja ympäristöministeriön rahoitusmahdollisuuksia.

Perinteisiin ja kulttuuriin liittyvissä tarpeissa tullaan etsimään rahoitusmahdollisuuksia myös säätiöistä tai opetus- ja kulttuuriministeriön hankeavustuksista.

Yliopisto- ja ammattikorkeakoulu yhteistyön avulla voidaan alueelle saada kanavoitua myös kansainvälistä rahoitusta. Tästä on jo ensimmäinen kokeilu tehty Oulun yliopiston kanssa.

Nuorten toiminnassa tullaan hyödyntämään ERASMUS+ -rahoitusta, myös CAP27-rahoituksen ulkopuolelle jäävällä Kajaanin kaupunkialueella. Nuorisoleader -rahoitus nuorten omiin hankkeisiin on käynnistymässä. Sitä toteutetaan kuntien ryhmän käyttöön jättämällä vanhalla kuntarahalla. Ryhmän oma yritysten Kipinä-aktivointiraha korvautuu osin uusilla pienillä Leader -yritystukivälineillä ja kuntien käyttöön ottamalla yrityspalveluseleillä, joten Kipinä -raha uudistetaan kokeilurahaksi ja laajennetaan sen hakijatahoja yhdistyksiin ja neljännen sektorin toimijoihin.

Mikäli alueelta nousee syrjäytymisen ehkäisemiseen liittyviä tarpeita, joihin ei löydy muuta vastaajaa, Oulujärvi Leader voi tarttua aiheeseen esimerkiksi STEA-rahoituksella. Rahoituskelpoisuus on varmistettu.

Kajaanin keskusta jää CAP27-rahoituksen ulkopuolelle. Yhteisöllistä toimintaa ja maaseutu-kaupunkivuorovaikutusta tukemaan haetaan tarvittaessa ESR-rahoitusta. Rakennerahastojen rahoituksen hyödyntäminen on kuitenkin toissijaista, jotta vältetään kilpailua muiden kainuulaisten toimijoiden kanssa alueelle jo muutenkin suuntautuvista varoista. Pyrkimyksenä on luoda lisäarvoa hankkimalla alueelle sen ulkopuolista, uutta rahoitusta.

6. Näin toimimme

6.1 Aktivoimme monipuolisesti

Strategian valmisteluvaiheessa on testattu uusia aktivointikeinoja, joita otetaan jatkuvaan käyttöön saatujen kokemusten pohjalta hiottuina. Sähköisten kanavien hyödyntämisen lisäksi tarvitaan jalkautumista ja näkymistä paikallisesti.

Vuonna 2022 ensimmäistä kertaa toteutettujen kuntakohtaisten Leader -viikkojen järjestämistä jatketaan. Sisältönä muun muassa rahoitettujen yritysten ja hankkeiden esittelyä avoimin ovin ja some-kanavissa, toimijatapaamisia, rahoitusmahdollisuuksien esittelyä ja teemaseminaareja.

Yhdistyslauantai on saanut myönteistä palautetta. Päivää on kokeiltu kahdesti, ensin läsnäolotilaisuutena ja toisen kerran sähköisesti. Toiveiden mukaisesti yhdistyslauantai toteutetaan jatkossa paikalla ollen aina tammikuussa. Päivän teema vaihtuu vuosittain ja sisältää kokemusten vaihtoa, verkostoitumista ja koulutuksellisia asioita. Yhdistyslauantai toimii myös yhtenä hankkeissa toteutettujen kokeilujen tulosten ja uusien toimintamallien levityskeinona.

Nuorten aktivoimiseksi on meneillään oma syyskuun 2023 loppuun kestävä hanke, jossa vapaamuotoinen nuorisotyöryhmä suunnittelee ja käynnistää Nuorisoleader -toimintamuotoja kokoaikaisen Leader -nuorisotyöntekijän johdolla. Nuorten osallistuminen Leader-strategian sisällön luomiseen jatkuu osallistumisena strategian toteuttamiseen. Työryhmässä on kesäkuussa 2022 mukana 29 nuorta.

Innovaatioiden jalkauttamiseksi käynnistetään Kipinäpaja-toiminta: tehdään tutuksi uusia asioita, ilmiöitä ja toimintatapoja alueen yrityksille ja muille toimijoille ja edistetään niiden käyttöönottoa. Aiheita esim. robotiikka ja virtuaalisuus. Kipinäpajat oli tarkoitus aloittaa jo valmisteluvaiheessa, mutta aloittaminen siirtyy uudelle kaudelle; innovaatioita on päästävä näkemään ja kokeilemaan ja pandemia sekä sen aiheuttamat lisätyöt häirttasivat läsnäolotilaisuuksien järjestämistä. Ulkoisessa arvioinnissa todettiin Leader-toimiston tekemällä sparrauksella olleen innovatiivisuuden lisäämisessä suuri merkitys. Tätä ja hankkeiden vaikuttavuutta tullaan lisäämään järjestämällä teemallisia hakuja (esim. ympäristöhankkeet, kylähankkeet) ja kuhunkin teemaan mahdollisille hakijoille yhteinen koulutus-, sparraus- ja verkottumistilaisuus haun avautuessa.

Ryhmän toiminnalla on vastattu toimijoiden tarpeisiin ja sitä jatketaan. Samalla kuitenkin lisätään tuloksellisuutta siirtymällä hakijan tarpeeseen perustuvasta kehittämiskumppanuudesta kohti pitkäjänteistä yhdessä kehittämistä. Tätä edistetään suuntaamalla aktivointia enemmän teemapohjaiseksi. Kylien kohdalla on lähdetty liikkeelle toteuttamalla kyläkysely ja keskustelemalla tuloksista kuntaviikkojen kylien illoissa. Ensimmäisinä seurauksina ovat toukokuun lopussa 2022 järjestetty energialta yhdistyksille sekä syyskuulle 2022 sovittu Kylät yhdessä -päivä. Tavoitteena on vahvistaa ja rakentaa verkostoja sekä edetä kohti kylien yhteisiä uutta luovia kehittämishankkeita. Samantyyppistä toimintamallia tullaan soveltamaan muissakin aiheissa. Teemakohtaisten verkostojen kokoamisen yhtenä tarkoituksena on löytää uusia toimijoita ja tuoda heidän osaamisensa ja ajatuksensa mukaan kehittämistoimien suunnitteluun ja toteutukseen.

Aloittaville ja nuorille yrittäjille järjestetään tilaisuuksia tavata toisia samassa tilanteessa olevia toimialasta riippumatta. Kokemusten vaihdolla sekä toisten yrittäjien toimintaan ja toimialoihin tutustumalla on mahdollista löytää uusia ajatuksia, näkökulmia ja kumppaneita yritystoiminnan kehittämiseen ja parhaimmillaan käynnistää käytännön yhteistyötä.

Aktivointitoimien tulee elää ajassa ja siksi niiden muodot ja sisällöt muuttuvat ohjelmakauden edetessä. Osa on kertaluonteisia tempauksia ja kampanjoita, osasta luodaan kokeilujen kautta pitempiäaikaista toimintaa. Esimerkkinä toimintamallikokeilusta yhdistyspaja, jonka tarkoitus on olla ajatuksia herättävä, motivoiva tuuletus. Yhdistykset voivat hakea pajan toteuttamista ja se voidaan toteuttaa joko virtuaalisesti tai läsnä ollen. Pajoja kokeillaan syksyllä 2022 ja niiden jälkeen järjestetään pajan järjestäjien yhteiset jatkot hyvien käytäntöjen jakamiseksi. Kokemusten pohjalta hiotaan toimintatapa uudelle kaudelle.

Hallinnon keventyessä uudella kaudella toimintaa suunnataan yhä enemmän aktivointiin, verkottamiseen ja osaamisen kasvattamiseen sekä hankkeiden toteutusneuvontaan tuloksellisuuden varmistamiseksi.

6.2 Teemme yhteistyötä ja verkostoidumme

Oulujärvi Leaderin toiminta on ollut jo pitkään vahvasti verkottunutta. Verkostoja on kuvattu strategian liitteenä olevassa verkostanalyysissä. Laajat verkostot ja runsaat työryhmäjäsennytykset tuovat käyttöön uutta tietoa ja kumppaneiden osaamista ja auttavat tunnistamaan kehityksen uusia suuntia.

Valmisteluvaiheen verkostanalyysi toi esille myös aukkoja ja parantamistarpeita erityisesti nuoriin, sotealaan ja maahanmuuttajiin liittyen. Näitä kaikkia on jo lähdetty korjaamaan tavoilla, jotka on esitetty päivitettyssä verkostanalyysissä. Verkostanalyysi on siten osoittautunut hyödylliseksi työkaluksi, jonka käyttöä on syytä jatkaa.

Strategian toteuttamisen kannalta oleellisia kumppanuuksia tarvitaan paikallisten toimijoiden tueksi sekä yleisesti että painopistekohtaisesti. Laaja-alaisia kumppaneita ovat esimerkiksi alueen kunnat ja ProAgria Itä-Suomi/Maa- ja kotitalousnaiset muun muassa viestinnässä, yhteisten tilaisuuksien järjestämisessä ja yritystukien hakemusvalmistelussa. Painopistekohtaisena esimerkkinä Elinvoimaa luonnosta, jossa luonnontuotealan osalta keskeinen yhteistyökumppani on Oulun yliopisto. Sen kanssa Oulujärvi Leader ja sen rahoittama yritys ovat mukana portugalilaisen teknillisen oppilaitoksen johtamassa usean maan toimijoiden verkostossa, joka on hakenut komission suoraa COST-rahoitusta muun muassa ympäristöä, ympäristöpalveluja ja lähiruokaa sekä digitaalisuuden hyödyntämistä niissä koskevalle hankkeelle. Hakemukselle tuli kielteinen päätös toukokuun lopussa 2022, mutta verkosto on olemassa samoin kuin mahdollisuus hakea rahoitusta palautteen pohjalta uudelleen. Luontomatkojen kansainvälistymistä edistetään yhdessä Elävä Kainuu Leaderin, Koillismaan Leaderin ja Metsähallituksen kanssa aloitetulla yhteistyöllä kolmen saksalaisen Leader-ryhmän ja niiden ympäröimän Baden-Württembergissä sijaitsevan kansallispuiston kanssa.

Elävä Kainuu Leader on toisena kainuulaisena Leader-ryhmänä tärkeä jokaviikkoinen kumppani, jonka kanssa muun muassa järjestetään yhteisiä tilaisuuksia toimijoiden aktivoimiseksi ja osaamisen kasvattamiseksi. Muita, mutta eri maakunnissa toimivia rajanaapuriryhmiä ovat Keskipiste-Leader, Ylä-Savon Veturi ja Oulun seudun Leader. Vertaisarvioinnista alkanut ja vuosia jatkunut tiiviimpi yhteistyö laatutyön parissa jatkuu Keskipiste-Leaderin ja Ylä-Savon Veturin kanssa. Laatutyön aktiivinen vertaistuki mahdollistaa toiminnan jatkuvan kehittämisen. Oulun seudun Leaderin kanssa edistetään erityisesti Oulujokivarteen, Kiiminkijokeen ja Tervareitistöön liittyviä toimia. Keskipiste ja Oulun seutu ovat tärkeitä kumppaneita myös Nuoriso Leader -toiminnassa. Oulujärvi Leader on ollut niiden kanssa käynnistämässä valtakunnallista Nuoriso Leaderin koordinaatioryhmää. Muiden Leader-ryhmien kanssa tehdään yhteistyötä kulloistenkin tarpeiden mukaan, esimerkiksi Kalaleader-toiminnan puitteissa.

Alueen toimijoita ja varsinkin hanketoteuttajia kannustetaan hyödyntämään Maaseutuverkoston valtakunnallista verkostoalustaa kumppaneiden, vertaistuen ja siirrettävien toimintatapojen löytämiseksi.

6.3 Viestimme monella tavalla

Ryhmän laatukäsikirja sisältää viestintäsuunnitelman, jossa on määritelty sisäiset ja ulkoiset kohderyhmät ja niille suunnattu viestintä.

Yhdistyksellä on nettisivut osoitteessa www.oulujarvileader.fi, sivut uudistetaan uuden kauden alkupuolella. Somekanavista ovat käytössä Facebook ja Twitter, Nuoriso Leaderin osalta myös Instagram, Snapchat ja Discord. Uusien sähköisten kanavien syntymistä on seurattava ja valittava niistä sopivimmat käyttöön. Hanketoimijoille ja yrityksille lähetetään tarvittaessa sähköisiä suorapostituksia. Perusviestintään kuuluvat myös juttuvinkit medialle, paikallislehtiin kirjoitetut artikkelit, erilaiset infotilaisuudet joko virtuaalisina tai läsnäolotilaisuuksina sekä jäsentiedotteet. Viestinnässä on lisättävä rahoitettujen hankkeiden ja saavutettujen tulosten esittelyjä, asiakastarinoita sekä visuaalista materiaalia esimerkiksi videoita ja infograafeja.

Tärkeä osa viestintää ja toimijoiden tavoittamista on yhteistyö kuntien viestijöiden ja maakunnallisten järjestöjen kanssa.

Viestintä ja muut aktivointitoimet yhdessä Elävä Kainuu Leaderin ja ELY-keskuksen kanssa jatkuvat ja laajenevat koskemaan muitakin Kainuun CAP27 -toimijoita teknisellä tuella ELY -keskukseen palkattavan alueviestijän avulla.

6.4 Hoidamme hallinnon laadukkaasti

Ylintä päätösvaltaa käyttää yhdistyksen kokous, joka pidetään vuosittain maaliskuun loppuun mennessä. Kokous valitsee hallituksen, hyväksyy edellisen vuoden toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen sekä päättää alkaneen vuoden toimintasuunnitelmasta ja kustannusarviosta.

Hallituksessa on 12 -jäsentä. Kokoonpanossa noudatetaan julkisen hallinnon, yhdistystahon ja yksityisten henkilöiden kolmikantaa. Jokaisen neljän kunnan alueelta on kolme jäsentä, joista yksi edustaa julkista tahoa, yksi yhdistystahoa ja yksi maaseudun yksittäisiä asukkaita. Henkilökohtaiset varajäsenet on valittu samalla periaatteella. Uusille jäsenille ja varajäsenille järjestetään perehdyttämistilaisuus vuosittain. Hallituksella on kuntakohtaiset hallitustiimit vahvistamassa toiminnan paikallista pohjaa ja näkyvyyttä sekä tuomassa esille hallituksen merkitystä toiminnassa.

Valtakunnallisten hallituskoulutusten lisäksi hallituksella on oma koulutusviikonloppu ja strategiapäivät vuosittain, välillä yhdessä Elävä Kainuu Leaderin kanssa.

Oulujärvi Leader toimii sekä Kainuun ELY-keskuksen että Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella. Hankkeiden laillisuustarkistuksen ja viralliset päätökset tekevänä viranomaisena toimii Kainuun ELY-keskus.

Yhdessä älykkäästi -strategian toteuttamiseen tarvitaan noin kolmen henkilötyövuoden työpanos. Ryhmällä on kaksi vakinaista kokoaikatyöntekijää eli toiminnanjohtaja ja hankeneuvoja. Kolmas henkilötyövuosi on tarkoitus jakaa Nuorisio Leaderin ja tarpeen mukaan määräaikaisesti palkattavien kesken. Monipuolisen Nuorisio Leader -toiminnan jatkumiseksi tarvitaan työntekijä ainakin osittain toimintarahalla myös syksyn 2023 jälkeen. Määräaikaiset voivat olla esimerkiksi tietyn kehittämisteeman aktivointiin keskittyviä erityisosaajia. Jos henkilöresursointi jää korkeintaan kahteen henkilövuoteen, omaa kehittämistoimintaa voidaan tehdä suunniteltua rajatummin ja Nuorisio Leader on lähinnä pienten avustusten myöntämistä nuorten omille hankkeille. Yli 20 vuotta tehtävissään toimineet hankeneuvoja ja toiminnanjohtaja eläköityvät ohjelmakauden aikana noin puolen vuoden välein. Tämä on huomioitava riskienhallinnassa ja henkilöstömitoituksessa, jotta seuraajien riittävä perehdyttäminen voidaan hoitaa. Jos rahoituskehys mahdollistaa vain alle kaksi henkilötyövuotta, uuden hankeneuvojan ja toiminnanjohtajan palkkaus tapahtuu osa-aikaisina toimintarahana osalta ja täydentyy mahdollisesti kokoaikaisiksi muilla rahoituslähteillä.

Tarvittaessa resursseja kasvatetaan eri rahoituslähteiden avulla palkattavilla määräaikaisilla työntekijöillä sekä harjoittelijoilla. Näin voidaan lisätä tekemisen määrää, hankkia erityisosaamista ja vahvistaa toimintaa. Osa työntekijöistä voi olla yhteisiä Elävä Kainuu Leaderin kanssa eri teemoissa, esimerkiksi Älykkäät kylät ja kansainvälistyminen.

Ryhmän hallintoon kuuluu myös 12 jäsenen muodostama kalatalousjaosto, joka käsittelee Kalaleaderille osoitetut hankehakemukset sekä seuraa ja ohjaa Kalaleader -strategian toteutumista. Viranomaisena toimii Lapin ELY-keskus. Kalaleader -ryhmänä toimimiseen vuosille 2021 - 2027 saatu rahoitus on mahdollistanut aktivaattorin palkkaamisen. Aktivaattorilla on kalatalouden lisäksi vesiensuojeluun liittyvä koulutus, josta on hyötyä myös tämän strategian toteuttamisessa.

6.5 Seuraamme ja arvioimme

Tuettujen hankkeiden toteutumista seurataan yhteydenpidolla niiden toteuttajatahoihin, osallistamalla mahdollisiin projekti- ja ohjausryhmiin sekä hankkeiden väli- ja loppuraporttien ja niihin liittyvien seurantatietojen kautta. Loppuraporttien käsittely hallituksessa antaa näkemystä siitä, millaiset toimet tuottavat parhaiten haluttuja tuloksia ja auttaa siten tulevien hankehakemusten arvioimisessa.

Jokaisessa hallituksen kokouksessa todetaan painopistekohtainen myöntövaltuustilanne. Hallitus päättää tukia koskevista linjauksista, toteutumista ohjaavista toimenpiteistä, esimerkiksi teemallisten hakujen

avaamisesta, hakuaikojen porrastamisesta tai tietynlaisten hakemusten käsittelystä kerran vuodessa vertailtavuuden parantamiseksi.

Työntekijöiden ja hallituksen tekemän jatkuvan seurannan lisäksi toiminnasta laaditaan vuosiraportit, jotka sisältävät myös tulostavoitteiden toteumatiedot. Määrällisten tavoitteiden lisäksi toteumaa peilataan kunkin painopisteen tavoitetilään. Omien hankkeiden raportit käsitellään hallituksessa niiden valmistuttua. Yhdistyksen taloustilanteen seuranta tehdään puolivuositain hallituksessa sekä vuosittain yhdistyksen yleisessä kokouksessa. Yhdistys käyttää ammattitilintarkastajia.

Hallinnon sujuvuus varmistetaan ELY-keskuksen kanssa vuosittain käytävissä kahdenvälisissä keskusteluissa. Lisäksi puolivuositain on ELY-keskuksen, Elävä Kainuu Leaderin ja Oulujärvi Leaderin yhteistyötapaaminen, jossa käydään läpi ajankohtaisia asioita ja sovitaan yhteisistä viestintä- ja muista toimista. Koska toiminta-alueen kunnista Vaala kuuluu Pohjois-Pohjanmaahan, Oulujärvi Leader osallistuu myös Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen ja Leader -ryhmien tapaamisiin.

Itsearviointia tehdään toimijoille kohdennetuilla palaute- ja muilla kyselyillä. Jokapäiväisen työn ohessa tarkastellaan toimintojen selkeyttä ja hakijoille hankaluuksia tuottavia asioita ja luodaan niihin ratkaisuja jatkuvan parantamisen mallia noudattaen.

Yhdistyksellä on ajantasainen laatukäsikirja, jonka prosessikuvaukset päivitetään uuden kauden mukaisiksi.

Aiempien ohjelmakausien tavoin ulkoinen arviointi teetetään myös kauden 2023 – 2027 aikana.